

Мацнєва О.А.

Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка

**РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ СУЧАСНИХ ПІДРУЧНИКІВ І
ПОСІБНИКІВ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ У НИХ НАВЧАННЯ
РОЗУМІННЯ АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ З НАЦІОНАЛЬНИМИ
ТА РЕГІОНАЛЬНИМИ ТИПАМИ ВИМОВИ**

Педагогічні науки

Сучасна англійська мова як поліетнічна, національно негомогенна мова відзначається розмаїттям форм існування та варіативністю, що обумовлено широтою її розповсюдження та особливостями функціонування. Інтеграція України у європейський освітній простір відкриває для випускників мовних вищих навчальних закладів, зокрема педагогічних, все більше можливостей для іншомовного спілкування.

Відтак, у методичному плані, постає проблема навчання майбутніх учителів розуміння усного англійського мовлення з урахуванням цього розмаїття, що знайшло своє відображення у вимогах чинної Програми з англійської мови для університетів / інститутів, якою передбачається навчання розуміння мовлення носіїв вимовних типів британського варіанта англійської мови (південноанглійського або британської вимовної норми, північноанглійського, вельського, шотландського та північно-ірландського), американського варіанта (східноамериканського, південноамериканського та західноамериканського або загальноамериканської вимовної норми) та австралійського варіанта [4].

Проблемі навчання розуміння іншомовного мовлення у мовному вищому навчальному закладі присвячено чимало досліджень. Зокрема виокремлено особливості навчання аудіювання на III курсі (Д.М.Шпринберг), розроблено методику навчання аудіювання діалогічного мовлення (Б.Й.Ліхобабін) і монологічного мовлення суспільно-політичного характеру (І.М.Алексєєва), обґрунтовано теоретичні засади

навчання аудіювання як компоненту професійної діяльності перекладача (І.І.Халєєва), запропоновано методику навчання аудіювання радіоповідомлення (А.М.Леус), публіцистичних текстів на основі аудіовізуальних джерел інформації (Н.Ю.Кіріліна), соціокультурного змісту іншомовного дискурсу художніх відеофільмів (О.В.Кочукова) та змістовного компонента педагогічного дискурсу лекцій (Н.С.Остражкова). Однак проблема навчання розуміння усного іншомовного мовлення з національними та регіональними типами вимови не знайшла належного висвітлення. Для вирішення порушеної проблеми передусім вважаємо за доцільне з'ясувати сучасний стан навчання майбутніх учителів розуміння усного англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови.

Для цього ми провели аналіз підручників та посібників з практики усного і писемного мовлення англійською мовою та з практичної фонетики англійської мови для студентів III курсу мовного вищого навчального закладу («Практичний курс англійської мови» В.В.Іванчука, 2002 [2], «Покращуємо свою англійську мову» В.М.Тягловської та інших, 2003 [5], «Практичний курс англійської мови» В.В.Янсон, 2004 [7], «Практичний курс англійської мови» Л.М.Черноватого та інших, 2006 [6], «Практическая фонетика английского языка на продвинутом этапе обучения» О.Б.Карневської та інших, 2005 [3]), оскільки загальновідомо, що одна з функцій підручника як основного засобу навчання полягає в моделюванні складників системи навчання, зокрема мети, змісту, процесу, методів та прийомів [1: 9].

Отже, **мета** цієї статті – представити результати аналізу сучасних підручників і посібників щодо реалізації в них навчання розуміння усного англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови.

Зауважимо, що шляхом аналізу ми намагалися з'ясувати, на якому рівні представлений у підручниках такий компонент соціолінгвістичної

компетенції як національні та регіональні типи вимови англійської мови.

Мету аналізу ми конкретизували у таких завданнях:

1) уточнити, чи супроводжується підручник аудіо- / відеоматеріалами. Якщо так, то чи включено до них зразки мовлення носіїв національних і регіональних типів вимови англійської мови та яких саме;

2) з'ясувати, чи передбачене підручником ознайомлення студентів з основними лінгвістичними (сегментними та просодичними) особливостями національних та регіональних типів вимови англійської мови. Якщо так, то з якими саме і яким чином;

3) перевірити, чи містить підручник завдання / вправи, спрямовані на формування та вдосконалення навичок і вмінь розуміння англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови. Якщо так, то які саме;

4) з'ясувати, чи здійснюється у підручнику контроль рівня сформованості вмінь розуміння англійського мовлення з національними та регіональними вимовними типами. Якщо так, то яким чином.

Посібник з практики усного та писемного мовлення «Практичний курс англійської мови» В.В.Іванчука супроводжується аудіоматеріалами, до яких включено зразки мовлення носіїв загальноамериканської вимовної норми, що запозичені з автентичних навчальних курсів. Відомості про лінгвістичні особливості національних та регіональних типів вимови англійської мови у цьому посібнику не представлені. Контроль рівня сформованості вмінь розуміння мовлення носіїв загальноамериканської вимовної норми здійснюється у вигляді завдань на перевірку розуміння основного змісту тексту, його детального та часткового розуміння.

Посібник з практики усного та писемного мовлення «Покращуємо свою англійську мову» В.М.Тягловської та інших супроводжується аудіо- та відеоматеріалами, які запозичені з сучасних автентичних навчальних курсів та відеофільмів. До них також включено зразки мовлення носіїв

загальноамериканської вимовної норми. В межах теми “Language Learning and my Future Profession” подано текст, який містить певні відомості про лінгвістичні особливості деяких варіантів англійської мови, зокрема австралійського та шотландського, але ці відомості стосуються лише лексичного рівня – відповідно, колоквіалізмів та діалектно забарвленої лексики [5: 11]. Післятекстовий етап роботи передбачає виконання студентами двох рецептивно-репродуктивних вправ, спрямованих на перевірку розуміння значення австралійських колоквіалізмів та діалектно забарвленої лексики шотландського варіанта англійської мови на рівні речення [5: 12-13].

У межах цієї ж теми наявний текст, який знайомить студентів з відмінностями британського та американського варіантів англійської мови на рівні лексики, граматики та орфографії, після читання якого студентам пропонуються п'ять рецептивно-репродуктивних вправ, мета яких – удосконалення навичок розуміння значення відповідних лексичних одиниць та граматичних структур на рівні слова та речення [5: 96-98]. Контроль рівня сформованості вмінь розуміння мовлення представників загальноамериканської вимовної норми здійснюється у вигляді завдань на перевірку розуміння основного змісту тексту та часткового розуміння.

Навчальний посібник з практики усного та писемного мовлення «Практичний курс англійської мови» В.В.Янсон супроводжується аудіоматеріалами, джерелами яких стали автентичні навчальні аудіокурси та британські засоби масової інформації. Аудіоматеріали включають зразки мовлення носіїв загальноамериканської вимовної норми та північноанглійського вимовного типу британського варіанта англійської мови.

У посібнику передбачається ознайомлення студентів із лінгвістичними особливостями лише національних варіантів англійської мови. Зокрема, в межах теми “English-Speaking Countries. English in the

World” подається порівняльна таблиця, у якій представлені відмінності лексичного рівня британського та американського варіантів англійської мови (112 лексичних одиниць) [7: 316-317]. Однак слід відзначити, що подані лексичні одиниці потребують систематизації, а також обґрунтування критеріїв їх відбору. Після ознайомлення студентам пропонується виконати одну рецептивно-репродуктивну вправу, спрямовану на вдосконалення навичок вживання лексичних одиниць британського та американського варіантів на рівні речення [7: 319].

У межах цієї ж теми подано три тексти, в яких знаходимо, відповідно, відомості про особливості канадського варіанта англійської мови (орфографічний, лексичний та фонетичний рівні) [7: 335], про походження та особливості австралійського варіанта англійської мови (лексичні та нечисленні вимовні) [7: 345], а також новозеландського варіанта англійської мови (переважно особливості сленгу, нечисленні вимовні) [7: 352]. На післятекстовому етапі роботи перевіряється розуміння основного змісту тексту. Контроль рівня сформованості вмінь розуміння мовлення носіїв загальноамериканської вимовної норми та північноанглійського вимовного типу здійснюється у вигляді завдань на перевірку розуміння основного змісту тексту, його детального та часткового розуміння.

Підручник з практики усного та писемного мовлення «Практичний курс англійської мови» Л.М.Черноватого та інших супроводжується аудіоматеріалами. До них включено зразки мовлення носіїв загальноамериканської вимовної норми, які запозичені з американських засобів масової інформації. Відомості про особливості національних та регіональних типів вимови англійської мови, які надаються в цьому підручнику, є нечисленними. В межах тематичного блоку “Crown Thy Gold with Brotherhood” передбачене читання двох текстів, у яких представлена інформація про особливості вимови імен у шотландському варіанті

англійської мови та про деякі лексичні відмінності її американського та британського варіантів [6: 50]. Контроль рівня сформованості вмінь розуміння мовлення носіїв загальноамериканської вимовної норми здійснюється у вигляді завдань на перевірку розуміння основного змісту тексту, його детального та часткового розуміння.

Підручник з практичної фонетики англійської мови «Практическая фонетика английского языка на продвинутом этапе обучения» О.Б.Карневської та інших супроводжується аудіоматеріалами, проте зразки мовлення носіїв національних та регіональних типів вимови англійської мови до них не включено. Зазначений підручник містить відомості про особливості вимови кожної фонемі у тому чи іншому вимовному типі [3: 14]. Але спосіб викладу цієї інформації далекий від раціонального.

Результати проведеного нами аналізу дають підстави зробити висновок про те, що навчання розуміння усного англійського мовлення з національними і регіональними вимовними типами представлено у зазначених підручниках та посібниках з практики усного і писемного мовлення англійською мовою та з практичної фонетики англійської мови на недостатньому рівні. До аудіоматеріалів практично всіх проаналізованих підручників і посібників (виключення становить підручник з практичної фонетики англійської мови О.Б.Карневської) включено загальноамериканську вимовну норму. Північноанглійський вимовний тип британського варіанта англійської мови представлений лише у навчальному посібнику з практики усного та писемного мовлення англійською мовою В.В.Янсон. Ще шість визначених чинною Програмою вимовних типів англійської мови у відповідних аудіо- / відеоматеріалах не представлено взагалі.

Відомості про лінгвістичні особливості національних та регіональних варіантів англійської мови стосуються переважно лексичного, граматичного та орфографічного рівнів. Особливості

сегментного рівня наводяться лише у відповідних підручниках Л.М.Черноватого та інших (особливості вимови імен у шотландському варіанті англійської мови), О.Б.Карневської та інших (артикуляційні особливості різних фонем у тому чи іншому вимовному типі) та В.В.Янсон (особливості вимови окремих слів у канадському, австралійському та новозеландському варіантах англійської мови), але вони не підкріплюються звуковим оформленням. Суперсегментний рівень національних та регіональних вимовних типів англійської мови у проаналізованих підручниках та посібниках не відображено взагалі.

Водночас констатуємо відсутність у проаналізованих підручниках і посібниках методики формування й удосконалення відповідних навичок та умінь розуміння усного англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у проведенні розвідувального експерименту серед студентів IV року навчання мовного вищого навчального закладу з метою з'ясування рівня сформованості у них навичок та умінь розуміння усного англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови.

Література

1. Бориско Н.Ф. Концепция учебно-методического комплекса для практической языковой подготовки учителей немецкого языка (на материале интенсивного обучения): Монография. – К.: Изд. центр КГЛУ, 1999. – 268 с.
2. Іванчук В.В. Практичний курс англійської мови: Посібник з практики усного та писемного мовлення для студентів III курсу факультетів іноземних мов інститутів та університетів. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2002. – 243 с.

3. Практическая фонетика английского языка на продвинутом этапе обучения: Учеб./ Е.Б.Карневская, Е.А.Мисуно, Л.Д.Раковская / Под общ. ред. Е.Б.Карневской. – 2-е изд. – Мн.: Аверсэв, 2005. – 400 с.
4. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / Колектив авторів: С.Ю.Ніколаєва, М.І.Соловей (керівники). – Вінниця: Нова книга, 2001. – 246 с.
5. Тягловська В.М., Селіванова О.І., Кузьмінська Л.С. A Guide to Fluent English: Посібник з практики усного та писемного мовлення для студентів III курсу факультету перекладачів. – Видання 2-ге, доповнене і перероблене. – Частина I. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2003. – 322 с.
6. Черноватий Л.М., Карабан В.І., Ковальчук Н.М., Набокова І.Ю., Пчеліна С.Л., Рябих М.В. Практичний курс англійської мови: Підручник для студентів III курсу вищих закладів освіти (філол. спец. та спец. "Переклад"). – Вінниця: Нова книга, 2006. – 520 с.
7. Янсон В.В. Практичний курс англійської мови. – Книга III: Навч. посібник. – К.: ТОВ «ВП Логос», 2004. – 368 с.

В статье рассматривается проблема обучения будущих учителей пониманию устной английской речи с национальными и региональными типами произношения. Представлены результаты анализа современных учебников и пособий по английскому языку для языкового вуза с точки зрения реализации в них соответствующего обучения.